

*Magdalena Stawicka**

OCENA SYTUACJI GOSPODARCZEJ UNII EUROPEJSKIEJ W KONTEKŚCIE INTEGRACJI NOWYCH KRAJÓW CZŁONKOWSKICH

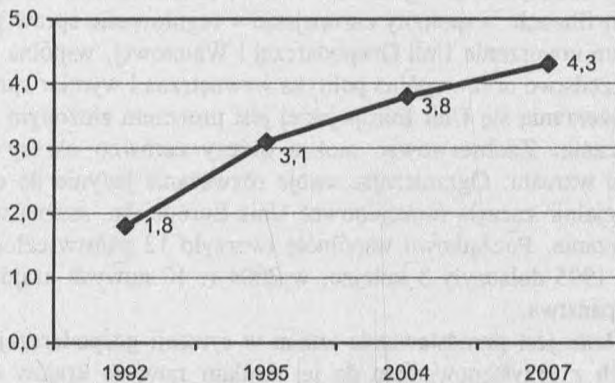
Idea łączenia się państw europejskich powstała już w minionym stuleciu. Pierwszym symptomem rozpoczynającej się integracji było utworzenie w 1949 r. Rady Europy, której nadrzędną funkcją miała być ochrona praw człowieka, demokracji oraz współpraca państw członkowskich w dziedzinie kultury. W roku 1950 związana została organizacja gospodarcza, której celem było nadzorowanie przemysłu wydobywczego oraz stalowego Europy Zachodniej, nazwana Europejską Wspólnotą Węgla i Stali lub planem Schumanna. W kolejnych latach powstała Europejska Wspólnota Energii Atomowej oraz Europejska Wspólnota Gospodarcza, których podstawowym celem było zacieśnianie współpracy między krajami członkowskimi. Przełomowym momentem w zjednoczeniu Europy było podpisanie w 1992 r. traktatu z Maastricht, zwanego Traktatem o Unii Europejskiej, który zaczął funkcjonować od 1 listopada 1993 r. Na mocy tej umowy międzynarodowej zaczęto budowę przyszłej Unii Europejskiej opierając się na trzech filarach: wspólnoty europejskie – regulowanie spraw gospodarczych, przede wszystkim utworzenie Unii Gospodarczej i Walutowej, wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwo oraz wspólna polityka wewnętrzna i wymiar sprawiedliwości.

Proces rozszerzania się Unii Europejskiej jest procesem złożonym oraz nie następuje systematycznie. Zaobserwować można okresy zarówno stagnacji oraz przyspieszonego wzrostu. Ograniczając swoje rozważania jedynie do okresu od roku 1992, kiedy oficjalnie zaczęła funkcjonować Unia Europejska, można wyróżnić cztery etapy jej poszerzania. Początkowo wspólnotę tworzyło 12 państw członkowskich, następnie w roku 1995 dołączyły 3 kolejne, w 2004 r. 10 nowych krajów oraz w roku 2007 – 2 nowe państwa.

Celem artykułu jest przedstawienie zmian w sytuacji gospodarczej Unii Europejskiej związanych z przystępowaniem do jej struktur nowych krajów członkowskich, a także zobrazowanie pozycji tej organizacji międzynarodowej w gospodarce światowej. Autorka podejmie również próbę oceny wpływu krajów członkowskich Unii Europejskiej, jako całości, na kształtowanie się sytuacji gospodarczej na świecie. W tym celu przeprowadzona zostanie analiza podstawowych mierników makroekonomicznych oraz ich zmiany na przestrzeni lat, poczynając od roku utworzenia Unii Europejskiej.

* Dr, adiunkt w Katedrze Makroekonomii Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.

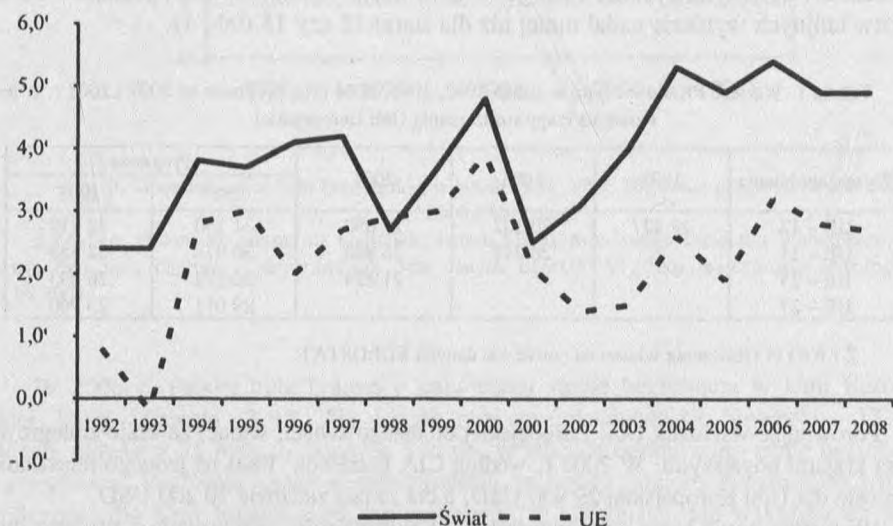
Tempo wzrostu gospodarczego jest jednym z podstawowych wskaźników, dzięki któremu uzyskuje się odpowiedź na pytanie: jak rozwija się dany region pod względem gospodarczym. W 1992 r., w chwili formalnego powstania Unii Europejskiej, średnia wartość tego wskaźnika dla 12 krajów członkowskich wyniosła 1,8%. Wykorzystując miarę odchylenia standardowego, można zaobserwować, iż badane wartości są skupione wokół średniej wyliczonej dla całej Unii Europejskiej, co pozwala stwierdzić, iż kraje, które w omawianym okresie postanowiły zintegrować się, reprezentowały podobny poziom rozwoju gospodarczego. W roku 1995, kiedy do struktur unijnych przyłączone zostały trzy kolejne kraje, wskaźnik wzrostu gospodarczego zwiększył się prawie dwukrotnie. W trzecim etapie rozszerzania Unii Europejskiej, kiedy jej nowymi członkami zostało aż 10 państw, omawiany indeks wzrósł do 3,8%, a dwa lata później do 4,3%. Z rys. 1 wynika, iż każdorazowy wzrost liczby członków Unii Europejskiej powodował zwiększenie się wzrostu gospodarczego dla całej Wspólnoty. Ciekawym jednak zjawiskiem jest to, iż wyróżniając cztery okresy powiększania się struktur unijnych prawidłowością jest, iż w roku następnym po roku przyłączenia się nowych państw omawiany wskaźnik zmniejszał się, by w następnych latach wykazywać już ponowną tendencję wzrostową. Wy tłumaczyć to można jedynie tym, iż kraje tworzące strukturę Unii Europejskiej po przyłączeniu się dokonują szeregu zmian dostosowawczych, które w pierwszym roku członkostwa mogą powodować zmniejszenie się wzrostu Produktu Krajowego Brutto, a w kolejnych latach dawać państwom unijnym szereg korzyści przekładających się na jego silny wzrost.

Rys. 1. Wzrost gospodarczy w krajach członkowskich Unii Europejskiej w 1992 r., w 1995 r., 2004 r. oraz 2007 r. (%)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego - The World Economic Outlook - www.imf.org oraz danych EUROSTAT - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 8.07.2007.

Według danych dotyczących prognozy wzrostu PKB w roku 2006 publikowanych przez EUROSTAT¹ a obliczonych przez Autorkę dla 25 krajów członkowskich Unii Europejskiej wartość ta wyniosła 4,8%. Dla porównania średnia dla świata za ten okres kształtuje się na poziomie 5,3%. Natomiast według oficjalnych danych opublikowanych przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy wartość ta dla świata jest zbliżona i wynosi 5,3%, natomiast jest niższa dla Unii Europejskiej, bo zaledwie 3,2%. Rozbieżności te mogą wynikać z różnej metodologii obliczeń stosowanej przez te instytucje oraz w przypadku Unii Europejskiej różnej liczby krajów branych do oceny w poszczególnych latach.

Rys. 2. Wzrost gospodarczy Unii Europejskiej oraz na świecie w latach 1992–2008 (metodologia obliczeń według MFW) (%)

Źródło: Międzynarodowy Fundusz Walutowy – World Economic and Financial Surveys - World Economic Outlook Database April 2007 Edition, www.imf.org.

Na podstawie rys. 2 można zaobserwować, iż zmienność we wzroście PKB w Unii Europejskiej jest silnie związana z sytuacją na świecie i jej trend PKB jest podobny do trendu światowego.

Analizując bardziej dokładnie wskaźnik makroekonomiczny, przedstawiający wielkości realne, jakim jest PKB *per capita* również obserwowalny jest jego wzrost w związku z procesem integracyjnym występującym w Unii Europejskiej. Dla porównania średnie PKB na jednego mieszkańca Unii Europejskiej wynosiło w 1992 r. 18 427 USD, a w roku 2006 – 24 476². Ciekawe wnioski nasuwają się w wyniku ana-

¹ EUROSTAT - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

² Obliczenia własne autorki na podstawie danych statystycznych EUROSTAT.

lizy tego indeksu w podziale na grupy krajów integrujących się z Unią Europejską. Zauważalne jest, iż w związku z powiększeniem struktur o trzy kolejne państwa w roku 1995 nastąpił wzrost PKB *per capita* o 13%. Jednakże, rozszerzenie w roku 2004 o 10 nowych krajów nie doprowadziło już do analogicznej sytuacji. Owszem, odnotowany został wzrost omawianego miernika, jednakże wskaźnik liczony dla 12 czy 15 krajów jest znacznie wyższy niż dla 25. Oznacza to, że wszystkie nowe kraje członkowskie mają znacznie niż PKB na jednego mieszkańca niż średnia dla całej Unii Europejskiej, w tym najniższą wartość osiągnęła Łotwa, zaledwie 9900. Warto nadmienić dla porównania, iż liderem w omawianym roku był Luksemburg, którego wskaźnik wyniósł 54 700 USD, czyli 5,5-krotnie więcej. Prognozy na lata 2007 i 2008 również nie są optymistyczne. PKB *per capita* nadal będzie wzrastał, jednakże dla 27 państw unijnych wyniesie nadal mniej niż dla starej 12 czy 15 (tab. 1).

Tabela 1. Wartość PKB *per capita* w latach 1992, 1995, 2004 oraz prognoza na 2007 i 2008 r. w podziale na etapy rozszerzania Unii Europejskiej

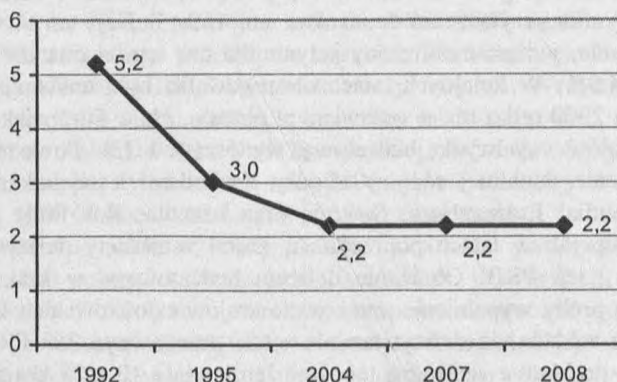
Wyszczególnienie	1992	1995	2004	Prognoza	
				2007	2008
UE – 12	18 427	20 302	27 050	31 150	32 519
UE – 15		20 747	26 940	30 973	32 355
UE – 25			21.824	30 572	26 993
UE – 27				29 011	25 760

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych EUROSTAT.

Porównując wskaźnik Unii Europejskiej do całego świata, widać, że kraje zintegrowane są krajami bogatszymi. W 2006 r. według CIA FactBook³ PKB na jednego mieszkańca wyniosło dla Unii Europejskiej 29 900 USD, a dla świata zaledwie 10 200 USD.

Wszystkie nowe kraje członkowskie Unii Europejskiej odnotowują z procesu integracyjnego korzyść w postaci obniżenia stopy inflacji. Jak wynika z danych przedstawionych na rys. 3, wskaźnik ten od roku 1992, w którym wyniósł 5,2%, uległ znacznemu obniżeniu do poziomu 2,2% w roku 2006. Prognozy EUROSAT zakładają ustabilizowanie się go na poziomie omawianego roku w kolejnych dwóch latach. W przypadku tego miernika można zaobserwować inną prawidłowość niż w przypadku PKB *per capita*. Dawni członkowie UE wykazują większą stopę inflacji w ostatnich latach, niż jej nowi członkowie. Można to wytłumaczyć tym, iż nowe kraje członkowskie podejmując decyzje o przyłączeniu się do struktur unijnych, zobowiązały się również, by w jak najkrótszym czasie stać się również członkiem Unii Gospodarczej i Walutowej. Ta deklaracja wiąże się z wypełnieniem przez kandydatów czterech kryteriów konwergencji, m. in. niskiej stopy inflacji, co powoduje, że kraje te prowadzą restrykcyjną politykę inflacyjną. W roku 2006 najniższą stopę inflacji na poziomie 1,3% odnotowała Polska, a najwyższą Łotwa 6,6%, czyli oba kraje z 10 nowych członków z 2004 r. Od pięciu już lat stopa inflacji Unii Europejskiej jest niższa od stopy inflacji dla całego świata o ok. 1,5%.

³ <http://www.cia.gov>, stan na 10.07.2007.

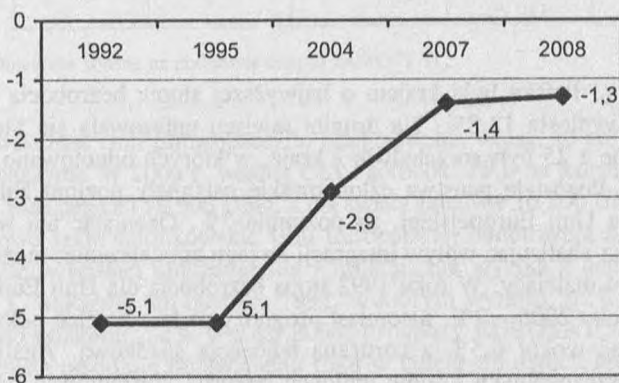
Rys. 3. Stopa inflacji w Unii Europejskiej w latach 1992, 1995, 2004 oraz prognoza na lata 2007 i 2008 (%)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego, The World Economic Outlook – www.imf.org oraz danych EUROSTAT, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 11.07.2007.

W 2006 r. Polska była krajem o najwyższej stopie bezrobocia w Unii Europejskiej, która wyniosła 13,8%. Na drugim miejscu uplasowała się Słowacja – 13,4%. W tym okresie z 25 były to zaledwie 2 kraje, w których odnotowano stopę bezrobocia dwucyfrową. Pozostałe państwa członkowskie osiągnęły poziom zbliżony do średnie obliczonej dla Unii Europejskiej, na poziomie 7%. Oceniając ten wskaźnik na przestrzeni lat oraz analizując wpływ integracji na jego zmniejszenie, można zaobserwować wyraźny trend malejący. W roku 1992 stopa bezrobocia dla Unii Europejskiej wynosiła 9,0%, w roku 2006 – 7%, natomiast prognozy na lata kolejne pokazują, iż powinna ona oscylować wokół 6,5% z coroczną tendencją spadkową. Analiza danych statystycznych poszczególnych krajów unijnych pozwala sformułować wniosek, iż proces integrowania się krajów europejskich z Unii Europejskiej wpływa korzystnie na obniżenie się skali zjawiska bezrobocia wśród jej członków. Związane jest to z pewnością z utworzeniem jednolitego rynku europejskiego, opartego na zasadach wolnego przepływu towarów, usług, kapitału, ale przede siły roboczej. To sprawia, że następuje migracja pracowników z krajów o nadmiernej podaży pracy do krajów, gdzie popyt na nią jest znacznie większy od oferty podażowej rynku krajowego. Z danych opublikowanych przez *The World Factbook* wynika również, iż problem bezrobocia w krajach unijnych w porównaniu do innych regionów nie jest aż tak duży. Dla porównania w 2006 roku na świecie odnotowano 30% stopę bezrobocia, czyli 4-krotnie większą niż w Unii Europejskiej.

O wielu lat poważnym problemem członków Unii Europejskiej jest deficyt budżetowy. Mimo, iż obserwowalny jest trend spadkowy dla tego miernika, nadal wiele

państw unijnych zmagają się z deficytem większym niż 3% Produktu Krajowego Brutto. W 1992 r. w chwili utworzenia Unii Europejskiej wynosił on średnio 5,1%. Trzy lata później, w wyniku przyłączenia do struktur unijnych, deficyt ten utrzymał się na tym samym poziomie, jednakże obliczony jedynie dla tzw. starej dwunastki zmniejszył się do wartości 4,9%. W kolejnych latach obserwowalna była tendencja spadkowa, jednakże w roku 2000 tylko raz w omawianym okresie, Unia Europejska odnotowała dla swoich 15 krajów – nadwyżkę budżetową, wynoszącą 1,2%. Powodem takiej sytuacji było wystąpienie dodatniej różnicy między dochodami a wydatkami następujących państw: Finlandia, Luksemburg, Szwecja oraz Irlandia. Rok 2004 w Unii Europejskiej, podobnie jak w latach poprzednich, został zamknięty deficytem budżetowym wynoszącym 2,1% PKB. Obniżanie deficytu budżetowego w krajach unijnych jest konsekwencją próby wypełnienia przez wiele krajów członkowskich kryterium konwergencji, które zakłada, iż deficyt ten nie może przekroczyć 3% PKB danego kraju. W roku 2004 problem z realizacją tego założenia miało 10 z 25 krajów Unii Europejskiej, w tym aż 6 starych członków UE (pięć z nich należy już do Unii Gospodarczej i Walutowej) i 4 nowe kraje przystępujące w tym roku do jej struktur (Cypr, Malta, Polska oraz Węgry).

Rys. 4. Deficyt budżetowy Unii Europejskiej w latach 1992, 1995, 2004 oraz prognoza na lata 2007 i 2008 (%)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych EUROSTAT.

Optymistyczne są dane dotyczące lat kolejnych, czyli roku 2007 i 2008, w których według Międzynarodowego Funduszu Walutowego deficyt budżetowy powinien zostać obniżony do poziomu 1,3–1,4%. Z tym miernikiem ściśle związany jest drugi, który również jest kryterium wejścia do strefy EURO. W roku 2005 obniżony został deficyt budżetowy z 2,7 do 2,4% PKB, jednakże został zwiększony dług publiczny o jeden procent, z 62 do 63,4% PKB. Ta sytuacja została w roku 2006 zmieniona i mimo ponownego obniżenia deficytu budżetowego o kolejne 0,7% dług publiczny nie został

zwiększony, a nawet uległ również obniżeniu o 1,2%. Jest to działanie o tyle istotne, iż wymagany przez Unię Gospodarczą i Walutową poziom długu publicznego nie może być wyższy niż 60% PKB. Państwem, które w roku 2006 miało najwyższy dług u społeczeństwa mierzony jego procentową wartością w stosunku do Produktu Krajowego Brutto, były Włochy – 106,8%, a także Grecja 104,6%. Wszystkie nowe kraje członkowskie z roku 2004 w tym okresie to kryterium miały spełnione.

Wszystkie kraje członkowskie Unii Europejskiej, które przyłączyły się do jej struktur w 2004 r. wykazały na koniec roku 2006 ujemne saldo wymiany handlowej. Dla porównania, spośród dotychczasowych państw członkowskich 7 z nich odnotowało w tym okresie dodatnie saldo wymiany handlowej. Analiza poszczególnych etapów powiększania struktur unijnych pozwala jednak stwierdzić, iż w krajach, które stały się członkiem Unii Europejskiej, z roku na rok można zaobserwować, iż wartość wymiany handlowej znacznie wzrasta, a coraz większe znaczenie zaczyna odgrywać już nie tylko import, ale także eksport. Oznacza to, iż kraje integrując się w rzeczywistości tworzą sobie jeden wspólny rynek dla przepływu towarów i usług, a przedsiębiorstwa nowych krajów członkowskich stają się firmami, które nie muszą już tylko ograniczać się ze sprzedażą swoich produktów na rynku krajowym, co pozwala im stać się bardziej konkurencyjnym i osiągnąć dodatkowe źródło dochodu.

Z wymianą handlową bezpośrednio związane są również bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Kraje, nie tylko unijne zabiegają o nie, ponieważ dzięki nim wiele państw mogło osiągnąć wyższy poziom zaawansowania gospodarczego niż dotychczas reprezentowało. Skala zjawiska widoczna jest w wielkości napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na świecie, który z roku na rok zwiększa się. Przykładowo w roku 2005 według danych publikowanych przez UNCTAD w Światowym Raportie Inwestycyjnym⁴ wartość ta dla całego świata wyniosła 916 277 mln USD i była większa od roku poprzedniego aż o 30%. Największy udział w kształtowaniu tak wysokiej wartości napływu BIZ na świecie mają kraje Unii Europejskiej, które w roku 2005 przyciągnęły inwestycje warte ponad 500 mld USD, co stanowiło prawie 70% ogólnej wielkości. Liderem wśród krajów unijnych w 2005 roku była Wielka Brytania, która zaimportowała inwestycje o wartości 164 mld USD, kolejno Niemcy – 64 mld USD oraz Holandia – 43 mld USD. Analizując dane realne, wykorzystując wskaźnik BIZ *per capita* na miejscu pierwszym uplasował się Luksemburg z BIZ wielkości 1268 USD przypadające na jednego mieszkańca.

Na podstawie danych zawartych w tab. 2 można wywnioskować, że również i na ten wskaźnik silne oddziaływanie ma proces integracyjny. Jeśli porówna się średni napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na jednego mieszkańca Unii Europejskiej w roku 1992, który wyniósł 257 USD, a w roku 1995 – 264 USD oraz w roku 2004 – 941 USD widać wyraźną tendencję rosnącą. Oczywiście samo uczestnictwo w tym ugrupowaniu nie daje krajom zwiększonej ilości bezpośrednich inwestycji zagranicznych, bo to w dużej mierze zależne jest od prowadzonej przez kraj polityki proinwestycyjnej oraz atrakcyjności państwa dla inwestorów zagranicznych, jednakże z analizy danych wynika, iż kraje stowarzyszone w Unii Europejskiej są częściej

⁴ World Investment Report 2006. FDI from Developing and Transition Economies. Implications for Development. UNCTAD, New York and Geneva 2006, s. 293.

wyberane na miejsce lokalizacji działalności gospodarczej obcego inwestora niż kraje spoza tego obszaru. Ta popularność związana jest również z tym iż w danych statystycznych dotyczących bezpośrednich inwestycji zagranicznych prezentowanych corocznie w Światowym Raportcie Inwestycyjnym uwzględnione są również inwestycje wewnątrzunijne, co powoduje że globalna wartość BIZ w Unii Europejskiej jest jednak zawyżona, ale bezsprzecznie region ten jest liderem w imporcie kapitału obcego, co zachęca nowe kraje do włączania się w struktury unijne.

Tabela 2. Minimalne, maksymalne oraz średnie wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych przypadających na 1 mieszkańca w krajach Unii Europejskiej w latach 1992–2005

Rok		BIZ per capita				
		średnia w USD	maksimum		minimum	
			kraj	wartość w USD	kraj	wartość w USD
UE-12	1992	257	Belgia i Luksemburg ^a	1 081	Niemcy	32
	1993	300	Belgia i Luksemburg	1 030	Niemcy	23
	1994	360	Dania	924	Niemcy	22
UE-15	1995	264	Belgia i Luksemburg	899	Niemcy	51
	1996	358	Belgia i Luksemburg	1 293	Włochy	61
	1997	406	Szwecja	1 204	Włochy	64
	1998	844	Holandia	2 265	Grecja	8
	1999	2 092	Belgia i Luksemburg	11 103	Grecja	51
	2000	2 323	Belgia i Luksemburg	8 158	Grecja	98
	2001	1 534	Belgia i Luksemburg	8 108	Grecja	143
	2002	1 134	Luksemburg	26 404	Grecja	5
UE-25	2003	1 630	Luksemburg	8 961	Wielka Brytania	57
	2004	941	Luksemburg	8 995	Dania	-1 980
	2005	1 268	Luksemburg	8 375	Hiszpania	-530

^a Do roku 2001 włącznie dane dotyczące bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Belgii i Luksemburgu były podawane łącznie dla obu krajów.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych World Investment Report za lata 1997–2006.

Podsumowując, ta analiza miała na celu wykazanie, iż proces integracji krajów europejskich, który trwa od kilkadziesiąt lat, jednakże pod nazwą Unia Europejska rozpoczął się w roku 1992, jest procesem bardzo korzystnym. Przedstawiając takie wskaźniki, jak: tempo wzrostu gospodarczego, PKB *per capita*, stopa bezrobocia, stopa inflacji, deficyt budżetowy, dług publiczny, saldo wymiany handlowej czy bezpośrednie inwestycje zagraniczne, Autorka przedstawiła, iż w przypadku każdego z tych indeksów, wartość jego polepszała się w wyniku członkostwa w Unii Europejskiej. Aktualnie nadal widoczne są różnice pomiędzy poszczególnymi państwami unijnymi, szczególnie nowymi i starymi członkami, jednakże obserwowalne są zmiany, które powinny w kolejnych latach doprowadzić do stopniowej konwergencji gospodarczej. Ważne jest, by nowe kraje członkowskie korzystały już z doświadczeń państw dłużej funkcjonujących w strukturach unijnych, tak aby po pierwsze wykorzystać sprawdzone metody poprawy sytuacji gospodarczej kraju zrealizowane wcześniej, a po

drugie, by uniknąć błędów, które doświadczyły już tamte kraje. Unia Europejska odgrywa bardzo istotną rolę na świecie, i w związku z jej rozszerzeniem pozycja jej na arenie międzynarodowej będzie wzrastać. Warto zatem wykorzystać tę sytuację dla gospodarki polskiej, by poprawić jej funkcjonowanie oraz zwiększyć znaczenie Polski na świecie.

Magdalena Stawicka

ESTIMATION OF EUROPEAN UNION'S COMMERCIAL CONDITION IN ASPECT OF INTEGRATION WITH NEW MEMBER COUNTRIES

Integration of European countries has begun since, in 1949, Council of Europe was brought to life, next, there was brought into existence the European Coal and Steel Community which was to supervise the extraction industry and steel industry of Western Europe. During following years there was set up European Community of Atomic Power and European Community which essential purpose was to tighten cooperation among member countries. In 1992 there was signed Maastricht Treaty called also Treaty of European Union which started functioning on November 1st 1993 and appeared to be crucial document to unify Europe. The target of this article is to demonstrate changes in commercial condition of European Union related to new member countries that joined the Union from 1992 – 2007. Moreover there will be screened position of this international organization in the world economy. To achieve this goal there will be made analysis of basic macro-economy factors and their fluctuations during the period of years, starting from the year of European Union setting up